

halfuur vandaan in het bos, proberen wat vis of rivierkreeft te verschalken. Daarna blijft het stil, en zien we de hele dag niemand meer. Haast alsof je alleen op de wereld bent.

Afgelopen donderdag ben ik hier gekomen. Een blij weerzien met Mouyafu, Semuel, en nog meer oude bekenden, maar vooral natuurlijk met een enthousiaste Dineke vol verhalen. Rita (de Belgische verpleegkundige die het Wanggemalo Healthcare Project heeft opgezet) is er ook nog. Dineke en Rita hebben hier de afgelopen drie week samen gezeten, en het goed gehad: Rita deed al het medische werk, terwijl Dineke met de naaicursus bezig was, en met de vrouwen van het dorp aan het werk ging in de dorpsstuin.

Eén van de eerste dingen die ik hoor is dat de oude Ndeia is overleden, de nacht voordat Dineke hier arriveerde. Ze is meteen naar het huis gegaan waar hij was overleden, en is daar de hele tijd gebleven, en ook de volgende dag, toen de begrafenis was. Ndeia was één van onze beste vrienden in het dorp. Hij was al oud, en had hier verder nauwelijks familie meer, maar had wel een prominente positie in de dorpsgemeenschap. Hij ontfermde zich over de Dani's die hier tot voor kort nog bivakkeerden, en woonde de laatste jaren bij hen aan de overkant van de vliegstrip. Toen Dineke hier in 2006 voor het eerst na jaren weer kwam, en alleen in ons huis zo gaan slapen, vond hij dat maar niks, en wilde eigenlijk ook maar in ons huis trekken om op haar te passen. Ook in 2008 was hij eigenlijk steeds om ons heen. Hij leefde op en rond de vliegstrip, en daar is hij nu ook begraven, op zijn eigen verzoek: dáár wil ik begraven worden, want ik pas op de strip; als jullie mij ergens anders begraven wordt ik boos! En zo ligt hij daar dan nu, aan de overkant van ons huis, bij de overleden vrouw en een kind van één van de Dani's. We zullen *kampong lama* (zoals hij ook wel eens gekscherend genoemd werd) missen. Vandaag in de kerk herinnerde Semuel hem nog weer in zijn gebed; hij was één van de christenen in dit dorp, tot geloof gekomen een paar jaar na ons vertrek van Papua. Dat geeft rust bij de herinnering aan deze man met zijn kenmerkende vriendelijke bromstem: zalig zij die in de Here sterven!

De dag na mijn aankomst vertrekt Rita; ze gaat weer terug naar Tanah Merah (tegenwoordig meestal Boven Digoel genoemd): vanuit deze hoofdplaats van dit district begeleidt ze gezondheidswerkers in een groot aantal dorpen in dit gebied. Met hetzelfde vliegtuig arriveert SungKyu Choi, de Koreaan die hier in Wanggemalo voor Wycliffe gaat werken. Aan het eind van het dorp heeft hij een prachtig huisje laten bouwen.

Die zaterdag probeer ik of ik de naaimachinerwielen die ik uit Jakarta heb meegezeuld, op de naaimachines van Dineke kan monteren. Probleem is niet dat de machines stuk zijn, maar dat het trapmechanisme nogal snel stuk gaat. Het lijkt tot mijn verrassing nogal eenvoudig om de meegebrachte onderdelen te monteren zodat de machines ook met de hand bediend kunnen worden. Alleen heb ik niet de

schroeven die daarvoor nodig zijn... Ik duik in de gudang, om te kijken om Rita in haar gereedschapskist misschien iets heeft dat past. Nee dus. Maar dan zie ik dat aan de wand nog altijd het rek met de flesjes met allerlei soorten schroeven en bouten etc hangen, die ik daar een 20 jaar geleden bewaarde. Daarbij vind ik al snel wat ik nodig heb, en even later heb ik twee machines overgeschakeld op handbediening! Khali, de vrouw die deze morgen bij ons in de keuken werkt, is er ontzettend blij mee: zij was één van degenen die niet overweg konden

met dat trapgeval. Ze laat de keuken in de steek, en gaat meteen zitten naaien: zo lukt het haar prima. Dineke knipt meteen patroon voor haar, en rond de middag laat ze ons vol trots het door haar genaaide broekje zien! Dat maakt haar en onze dag helemaal goed, ook al staat het eten vanmiddag daardoor wat later op tafel dan anders.

Op een middag lopen we samen met een paar vrouwen naar de tuin, waar Dineke de afgelopen weken veel met hen heeft gewerkt. De eerder aangelegde proeftuinen waren niet aangeslagen, en daar is niets van over, maar het plantgoed hebben ze overgezet naar een nieuwe tuin, en daar hebben ze al één keer van geoogst (voornamelijk mais, maar ook bonen en terong). Nu hebben ze opnieuw allerlei dingen geplant, en dat begint al op te schieten. Vol trots laten ze het zien. De tuin ligt op een heuvel, een kwartiertje lopen van

het dorp, dankzij een brug van 250 meter over het sagoeras, anders duurde het beslist twee keer zo lang. Het is een historische plaats: hier heeft in 1976 het treffen plaatsgevonden tussen een groep Kombaiers met een politiepatrouille, waarbij aan beide kanten slachtoffers vielen. Dat heeft toen uiteindelijk geleid tot de opening van Ndeia, dat later verhuisde en hier Wanggemalo ging heten.

Deze week is Geyo Weremba hier ook. Hij is samen met zijn vrouw en zus vanuit Kouh hierheen komen lopen. Een emotioneel weerzien na al die jaren sinds onze repatriëring! Over en weer hebben we heel wat bij te praten. Over zijn tijd in Kouh, waarheen hij vanuit Wanggemalo als pendeta een beroep kreeg, maar waar ze hem in feite nooit de kans gegeven hebben om als pendeta aan het werk te gaan, naar hij vertelt. Over zijn kinderen, waar ze ook niet alleen maar vreugde aan beleefd hebben. Over zijn huidziekte, waardoor hij nu al 7 jaar met zoveel jeuk rondloopt dat hij zich 's nachts vaak nog een paar keer gaat mandiën, maar waarvan ze nog nooit een duidelijk diagnose hebben kunnen vaststellen. Hij heeft nu in Tanah Merah wel medicijnen gevonden die verlichting geven, en zelfs enige verbetering, maar die zijn wel schreeuwend duur. We hebben het over de algemene ontwikkeling in dit gebied, of liever het gebrek daaraan, en zelfs de achteruitgang ook in Kouh. Over de problemen binnen de GGRI. Over zoveel dingen. We zouden wel de hele nacht kunnen doorpraten.

Hij is hier op mijn verzoek, want hij heeft indertijd samen met Lourens de Vries de vertaling van het Markus-evangelie gemaakt. Een aantal morgens zijn we samen bezig om daar een opname van te maken: hoofdstuk na hoofdstuk registreert mijn laptop de Kombaizinnen uit de mond van Geyo. SungKyu zit er bij, en is er bijzonder in geïnteresseerd; hij hoopt dat Geyo de komende jaren bereid is om ook hem te helpen met het taalwerk. Geyo is blij en dankbaar. Als we op een gegeven moment tussen een paar hoofdstukken door even pauzeren, zegt hij: *Dank u wel! Ik dacht dat al dat werk van 20 jaar geleden vergeten was en lag weg te rotten als voer voor de mieren en muizen, maar nu zie ik dat het allemaal toch niet vergeefse arbeid is geweest, en dat het nog weer gebruikt gaat worden!*

Op de strip wordt ondertussen hard gewerkt. Op verschillende plaatsen is moerasgras gaan groeien; dat houdt het water vast, en maakt van de strip op den duur een onbruikbare drassige vlakte. Dat zijn ze nu aan het uittrekken. Vervolgens moeten er plaggen goed gras uit het dorp gehaald worden om die open plekken weer mee te bedekken, en daaroverheen komt dan nog weer een laag grind. Die stenen moeten ze van ver halen: om een vat van 200 liter te vullen met stenen zijn ze met twee man minstens een volle dag bezig!

De eerste weken dat Dineke hier was heeft het vreselijk veel en hard geregend. Gelukkig wordt het nu langzaam aan wat droger. Mag ook wel, als we onze plannen willen kunnen uitvoeren. We hopen de komende weken nog een paar tochten te maken naar dorpen in de omgeving van Wanggemalo, maar met zoveel regen zal dat niet makkelijk worden. Afijn, dat hoort u dan bij leven en welzijn wel weer in de volgende brief!

A Dieu!

Een hartelijke groet van ons beiden,
Dineke & Jaap

